

Directions for Improving the Integrated Organizational and Economic Mechanism in the Development of the Food Industry

Tursunova Dilnavoz Davron qizi

2nd-year Doctoral Researcher (PhD Student) Tashkent State University of
Economics

Abstract

This article examines the main directions for improving the integrated organizational and economic mechanism for the development of the food industry. The study substantiates the need to coordinate raw material supply, processing, investment, logistics, standardization, and export processes within a unified system. The results show that sustainable development of the food industry requires not separate mechanisms, but an interconnected integrated model. The article proposes directing investments toward deeper processing, developing logistics infrastructure, introducing digital monitoring, and strengthening export-oriented management in order to increase the efficiency of the sector.

Keywords

food industry, integrated mechanism, organizational and economic mechanism, processing, investment, logistics, digital monitoring, export potential.

**OZIQ-OVQAT SANOATINI RIVOJLANTIRISHDA INTEGRATSION
TASHKILIY-IQTISODIY MEXANIZMNI TAKOMILLASHTIRISH
YO'NALISHLARI**

Tursunova Dilnavoz davron qizi

Toshkent Davlat Iqtisodiyot Universiteti 2-kurs tayanch doktoranti

Annotatsiya. Mazkur maqolada oziq-ovqat sanoatini rivojlantirishda integratsion tashkiliy-iqtisodiy mexanizmni takomillashtirish yo'nalishlari o'rganilgan. Tadqiqotda xomashyo ta'minoti, qayta ishlash, investitsiya, logistika, standartlashtirish va eksport

jarayonlarini yagona tizim asosida muvofiqlashtirish zarurligi asoslangan. Natijalar shuni ko'rsatadiki, oziq-ovqat sanoatida barqaror rivojlanishga erishish uchun alohida mexanizmlar emas, balki ularning o'zaro bog'langan integratsion modeli muhim ahamiyatga ega. Maqolada tarmoq samaradorligini oshirish uchun investitsiyalarni chuqur qayta ishlashga yo'naltirish, logistika infratuzilmasini rivojlantirish, raqamli monitoringni joriy etish va eksportga yo'naltirilgan boshqaruvni kuchaytirish taklif etilgan.

Kalit so'zlar: oziq-ovqat sanoati, integratsion mexanizm, tashkiliy-iqtisodiy mexanizm, qayta ishlash, investitsiya, logistika, raqamli monitoring, eksport salohiyati.

Аннотация. В данной статье рассматриваются основные направления совершенствования интеграционного организационно-экономического механизма развития пищевой промышленности. В исследовании обоснована необходимость координации сырьевого обеспечения, переработки, инвестиций, логистики, стандартизации и экспортных процессов в рамках единой системы. Результаты показывают, что для устойчивого развития пищевой промышленности важны не отдельные механизмы, а их взаимосвязанная интеграционная модель. В статье предложены направления повышения эффективности отрасли за счет ориентации инвестиций на глубокую переработку, развития логистической инфраструктуры, внедрения цифрового мониторинга и усиления экспортно-ориентированного управления.

Ключевые слова: пищевая промышленность, интеграционный механизм, организационно-экономический механизм, переработка, инвестиции, логистика, цифровой мониторинг, экспортный потенциал.

Kirish

Oziq-ovqat sanoati milliy iqtisodiyotda strategik ahamiyatga ega bo'lgan tarmoqlardan biri hisoblanadi. Ushbu tarmoq aholini oziq-ovqat mahsulotlari bilan

ta'minlash, qishloq xo'jaligi xomashyosini qayta ishlash, yangi ish o'rinlarini yaratish, ichki bozor barqarorligini saqlash va eksport salohiyatini oshirishda muhim o'rin tutadi. Shu sababli oziq-ovqat sanoatini rivojlantirish masalasi faqat ishlab chiqarish hajmini oshirish bilan cheklanmaydi, balki butun qiymat zanjirini samarali boshqarishni talab etadi.

O'zbekiston sharoitida oziq-ovqat sanoatini rivojlantirish uchun xomashyo bazasi, ichki bozor talabi va eksport imkoniyatlari mavjud. Biroq amaliy tahlillar shuni ko'rsatadiki, mavjud imkoniyatlar har doim ham yuqori qo'shilgan qiymat, chuqur qayta ishlash va raqobatbardosh tayyor mahsulotlar ishlab chiqarishga to'liq aylanmayapti. Buning asosiy sababi xomashyo ta'minoti, qayta ishlash quvvatlari, investitsiya, logistika, standartlashtirish va bozor mexanizmlari o'rtasidagi muvofiqlikning yetarli darajada shakllanmaganidadir.

Bugungi bosqichda oziq-ovqat sanoatini rivojlantirishda alohida chora-tadbirlar yetarli samara bermaydi. Masalan, faqat investitsiya hajmini oshirish yoki yangi ishlab chiqarish quvvatlarini yaratish tarmoq samaradorligini avtomatik ravishda ta'minlamaydi. Agar ushbu jarayonlar logistika infratuzilmasi, sifat standartlari, eksport talablari va raqamli monitoring tizimi bilan uyg'unlashmasa, kutilgan iqtisodiy natija cheklangan bo'lib qoladi. Shu bois oziq-ovqat sanoatida integratsion tashkiliy-iqtisodiy mexanizmni shakllantirish va takomillashtirish dolzarb ilmiy-amaliy masala hisoblanadi.

Integratsion tashkiliy-iqtisodiy mexanizm tarmoqdagi barcha asosiy bo'g'inlarni — xomashyo yetishtirish, qayta ishlash, saqlash, logistika, investitsiya, sertifikatlash va eksport jarayonlarini yagona boshqaruv tizimi sifatida muvofiqlashtirishga xizmat qiladi. Bunday yondashuv ishlab chiqarish hajmining oddiy o'sishidan sifatli industrial transformatsiyaga o'tish, resurslardan samarali foydalanish va yuqori qo'shilgan qiymatli mahsulotlar ulushini oshirish imkonini beradi.

Mazkur maqolaning maqsadi oziq-ovqat sanoatini rivojlantirishda integratsion tashkiliy-iqtisodiy mexanizmni takomillashtirishning asosiy yo‘nalishlarini ilmiy jihatdan asoslashdan iborat. Tadqiqotda tarmoqdagi funksional cheklovlar, integratsion mexanizm elementlari va ularni amaliyotga joriy etish yo‘nalishlari tahlil qilinadi.

Mavzuga oid adabiyotlar tahlili

Oziq-ovqat sanoatini rivojlantirish masalasi ilmiy adabiyotlarda oziq-ovqat xavfsizligi, qayta ishlash, logistika, investitsiya, innovatsiya va eksport salohiyati bilan bog‘liq holda keng o‘rganilgan. Xorijiy tadqiqotchilar oziq-ovqat sanoatini alohida ishlab chiqarish sohasi sifatida emas, balki xomashyo yetishtirish, qayta ishlash, saqlash, transport va bozor bilan bog‘langan murakkab qiymat zanjiri sifatida talqin qiladilar. Bu yondashuv oziq-ovqat sanoatida barqaror natija faqat ishlab chiqarish hajmini oshirish orqali emas, balki barcha bo‘g‘inlarning o‘zaro muvofiqligi orqali shakllanishini ko‘rsatadi.

E.R. Wedowati, M.L. Singgih va I.K. Gunarta oziq-ovqat sanoatida ishlab chiqarish jarayonlarini samarali tashkil etish va operatsion boshqaruv masalalariga e‘tibor qaratgan.¹ M.N.O. Sadiku, S.M. Musa va T.J. Ashaolu esa tarmoqda texnologik modernizatsiya, innovatsiya va mahsulot sifatini oshirish omillarini muhim deb hisoblaydi.² M. De Clercq, A. Vats va A. Biel tomonidan ilgari surilgan “Agriculture 4.0” yondashuvida oziq-ovqat tizimlarida raqamli texnologiyalar, ma‘lumotlar asosida boshqaruv va aqlli monitoring tizimlarining ahamiyati asoslanadi.³

Oziq-ovqat zanjiridagi yo‘qotishlar, saqlash va logistika infratuzilmasi masalalari J.M. Katajajuri, R. Akkerman va N.H.M. Yasin tadqiqotlarida yoritilgan. Ularning

1 Wedowati E.R., Singgih M.L., Gunarta I.K. Production system in food industry: a literature study // 6th International Conference on Operations and Supply Chain Management. – Bali, 2014. – P. 274.

2 Sadiku M.N.O., Musa S.M., Ashaolu T.J. Food Industry: An Introduction // International Journal of Trend in Scientific Research and Development. – 2019. – Vol. 3, Issue 4. – P. 128–130.

3 De Clercq M., Vats A., Biel A. Agriculture 4.0: The Future of Farming Technology. – World Government Summit, 2018.

qarashlariga ko'ra, oziq-ovqat sanoatida samaradorlik mahsulotni ishlab chiqarish bilangina emas, balki uni iste'molchigacha sifatli va kam yo'qotish bilan yetkazish imkoniyati bilan ham belgilanadi.⁴ Demak, logistika, sovuq zanjir, qadoqlash va standartlashtirish tarmoqning ajralmas tarkibiy qismlari sifatida qaralishi lozim.

MDH mamlakatlari olimlaridan S.E. Sardak, K.N. Ogdanskiy, O.D. Trifonova oziq-ovqat xavfsizligi va tashkiliy-iqtisodiy yechimlar masalalarini, V.A. Dotsenko, Yu.V. Klovov va A.A. Chichikin esa oziq-ovqat sanoatining iqtisodiy barqarorlikdagi o'rnini tadqiq etgan.⁵ Ushbu ishlarda davlat qo'llab-quvvatlashi, investitsion rag'batlar, sifat nazorati va sanoat boshqaruvi tarmoq rivojlanishining muhim omillari sifatida baholangan.

Mahalliy olimlardan B.B. Berkinov, N. Maxmudov, O.A. Abduganiyev, X.P. Abulqosimov, B.E. Mamaraximov, D.N. Saidova, T.S. Rasulov va I.B. Rustamova tadqiqotlarida oziq-ovqat sanoati, agrar sektor, investitsiya samaradorligi, eksport salohiyati va oziq-ovqat xavfsizligi masalalari o'rganilgan.⁶ Ularning ilmiy qarashlari O'zbekiston sharoitida oziq-ovqat sanoatini rivojlantirishda agrar xomashyo bazasi, qayta ishlash darajasi va davlat tomonidan qo'llab-quvvatlash mexanizmlarining ahamiyatini ko'rsatadi.

Shu bilan birga, mavjud tadqiqotlarda oziq-ovqat sanoatini rivojlantirishning ayrim yo'nalishlari — investitsiya, logistika, innovatsiya, eksport yoki davlat qo'llab-quvvatlashi alohida tahlil qilingan. Biroq xomashyo ta'minoti, qayta ishlash, investitsiya, logistika, standartlashtirish va eksport jarayonlarini yagona integratsion

4 Katajajuuri J.-M. et al. Food waste in the Finnish food chain // Journal of Cleaner Production. – 2014. – Vol. 73. – P. 322–329; Akkerman R. et al. Development and application of a decision support tool for reduction of product losses in the food-processing industry // Journal of Cleaner Production. – 2008. – Vol. 16, Issue 3. – P. 335–342.

5 Sardak S.E., Ogdanskiy K.N., Trifonova O.D. Globalnaya i regionalnaya prodovolstvennaya bezopasnost: kontsept, factory, organizatsionno-ekonomicheskiye resheniya // Ekonomika i sushpilstvo. – 2018. – № 17. – S. 53–54.

6 Saidova D.N., Rustamova I.B., Tursunov Sh.A. Agrar siyosat va oziq-ovqat xavfsizligi. – Toshkent: O'zFA Asosiy kutubxonasi bosmaxonasi, 2016.

tashkiliy-iqtisodiy mexanizm sifatida bog‘lab o‘rganish masalasi yetarli darajada chuqur yoritilmagan. Shu jihat mazkur tadqiqotning ilmiy zaruratini belgilaydi.

Tadqiqot metodologiyasi

Mazkur tadqiqotda oziq-ovqat sanoatini rivojlantirishda integratsion tashkiliy-iqtisodiy mexanizmni takomillashtirish yo‘nalishlarini aniqlash uchun tizimli yondashuv, taqqoslama tahlil, mantiqiy umumlashtirish, strukturaviy-funksional tahlil va ssenariy baholash usullaridan foydalanildi. Tadqiqot jarayonida xomashyo ta‘minoti, qayta ishlash quvvatlari, investitsiya oqimlari, logistika infratuzilmasi, standartlashtirish va eksport jarayonlari o‘zaro bog‘liq tizim sifatida o‘rganildi. Shuningdek, tarmoqdagi funksional cheklovlar va muvofiqlashuvdagi uzilishlar aniqlanib, ularni bartaraf etish bo‘yicha integratsion mexanizmning asosiy yo‘nalishlari ilmiy jihatdan asoslandi.

Tahlil va natijalar

Oziq-ovqat sanoatini rivojlantirishda integratsion tashkiliy-iqtisodiy mexanizmni takomillashtirish zarurati, avvalo, tarmoqdagi mavjud bo‘g‘inlarning yetarli darajada uyg‘un ishlamayotgani bilan izohlanadi. Amaliy tahlillar shuni ko‘rsatadiki, xomashyo bazasi, qayta ishlash quvvatlari, investitsiya resurslari, logistika infratuzilmasi va eksport imkoniyatlari alohida-alohida mavjud bo‘lsa-da, ular yagona natijaga yo‘naltirilgan boshqaruv tizimi sifatida to‘liq shakllanmagan. Natijada ishlab chiqarish hajmi oshgan taqdirda ham yuqori qo‘shilgan qiymat, eksport samaradorligi va resurslardan foydalanish darajasi kutilgan darajada o‘smaydi.

Integratsion mexanizmning asosiy mazmuni shundan iboratki, u tarmoqdagi alohida iqtisodiy instrumentlarni bir-biri bilan bog‘laydi. Bunda investitsiya faqat yangi quvvat yaratishga emas, balki chuqur qayta ishlashga, logistika faqat mahsulot tashishga emas, balki yo‘qotishlarni kamaytirishga, standartlashtirish esa faqat nazoratga emas, balki eksport bozorlariga chiqishga xizmat qilishi lozim. Demak, mexanizmning

samaradorligi resurslar hajmi bilan emas, balki ularning qanday natijaga bog‘langani bilan belgilanadi.

1-jadval. Oziq-ovqat sanoatida integratsion tashkiliy-iqtisodiy mexanizmni takomillashtirish yo‘nalishlari⁷

Muammo yo‘nalishi	Integratsion yechim	Kutilayotgan natija
Xomashyo va qayta ishlash o‘rtasidagi uzilish	Xomashyo yetishtirish, saqlash va qayta ishlashni klaster asosida bog‘lash	Qayta ishlash chuqurligi oshadi, xomashyo yo‘qotishlari kamayadi
Investitsiya samaradorligining pastligi	Investitsiyalarni yuqori qo‘shilgan qiymatli mahsulotlarga yo‘naltirish	Kapital qaytimi va mahsulot rentabelligi ortadi
Logistika va sovuq zanjir cheklovlari	Saqlash, sovutish, qadoqlash va transport infratuzilmasini rivojlantirish	Mahsulot sifati saqlanadi, eksport imkoniyati kengayadi
Standartlashtirish va sertifikatlashdagi muammolar	Sifat nazorati, laboratoriya va sertifikatlash tizimini kuchaytirish	Tashqi bozorlarga chiqish imkoniyati oshadi
Boshqaruvdagi axborot uzilishlari	Raqamli monitoring va qayta aloqa tizimini joriy etish	Qarorlar aniq ma’lumotlar asosida qabul qilinadi

⁷ Muallif tomonidan dissertatsiya tadqiqoti natijalari asosida ishlab chiqilgan.

Jadvaldan ko‘rinadiki, oziq-ovqat sanoatida integratsion mexanizmning vazifasi mavjud muammolarni alohida-alohida hal qilish emas, balki ularni yagona qiymat zanjiri doirasida bog‘lashdan iborat. Masalan, xomashyo yetishtirish hajmini oshirish o‘z-o‘zidan samarali natija bermaydi. Agar qayta ishlash, saqlash va bozorga chiqarish tizimi bilan bog‘lanmasa, xomashyoning bir qismi past qiymatda sotiladi yoki yo‘qotishlarga olib keladi. Shu sababli takomillashtirish jarayoni zanjirning barcha bosqichlarini qamrab olishi kerak.

Mazkur modeldan ko‘rinadiki, integratsion mexanizm bir martalik tashkiliy chora emas, balki doimiy ishlaydigan boshqaruv tizimidir. Birinchi bosqichda tarmoqning mavjud holati aniqlanadi. Ikkinchi bosqichda xomashyo, ishlab chiqarish, investitsiya, logistika va bozor bo‘g‘inlaridagi asosiy to‘siqlar belgilanadi. Keyingi bosqichda esa iqtisodiy instrumentlar ushbu muammolarga moslashtiriladi. Eng muhim jihat shundaki, investitsiya resurslari umumiy ishlab chiqarish hajmini oshirishga emas, balki yuqori natija beradigan yo‘nalishlarga — chuqur qayta ishlash, qadoqlash, sovuq zanjir, sertifikatlash va eksportga yo‘naltirilishi lozim.

Tadqiqot natijalariga ko‘ra, integratsion mexanizmni joriy etishda uchta ssenariy farqlanadi: inersion, bazaviy-adaptiv va integratsion-faol ssenariy. Inersion ssenariyda mavjud holat katta o‘zgarishsiz davom etadi va natijalar sekin shakllanadi. Bazaviy-adaptiv ssenariyda ayrim mexanizmlar takomillashtiriladi, ammo barcha bo‘g‘inlar to‘liq integratsiyalashmaydi. Integratsion-faol ssenariyda esa xomashyo, qayta ishlash, investitsiya, logistika, standartlashtirish va eksport jarayonlari yagona tizim sifatida boshqariladi.

2-jadval. Integratsion mexanizmni joriy etish ssenariylari bo‘yicha kutilayotgan natijalar⁸

⁸ Muallif hisob-kitoblari asosida tuzilgan;

Natijaviy ko'rsatkichlar	Inersion ssenariy	Bazaviy-adaptiv ssenariy	Integratsion-faol ssenariy
Integral samaradorlik ko'rsatkichi	0,601	0,724	0,841
Qayta ishlash chuqurligi o'sishi	+14%	+54%	+94%
Qo'shilgan qiymat ulushi o'sishi	+4%	+37%	+79%
Resurs samaradorligi o'sishi	+11%	+41%	+72%
Investitsiya qaytimi o'sishi	+3%	+11%	+21%
Eksport diversifikatsiyasi o'sishi	+5%	+18%	+33%

Ssenariy natijalari shuni ko'rsatadiki, eng yuqori samaradorlik integratsion-faol ssenariyda shakllanadi. Ushbu ssenariyda integral samaradorlik ko'rsatkichi 0,841 ga yetadi. Bu esa tarmoqda xomashyo, qayta ishlash, investitsiya, logistika va eksport bo'g'inlari o'zaro bog'langan holda ishlaganda iqtisodiy natija ancha yuqori bo'lishini ko'rsatadi.

Ayniqsa, qayta ishlash chuqurligi va qo'shilgan qiymat ulushining oshishi muhim ahamiyatga ega. Chunki oziq-ovqat sanoatida barqaror rivojlanish faqat ko'proq mahsulot ishlab chiqarish bilan emas, balki xomashyodan ko'proq qiymat yaratish orqali

ta'minlanadi. Shu jihatdan integratsion mexanizm tarmoqni oddiy hajmiy o'sishdan sifatli industrial transformatsiyaga olib chiqadi.

Umuman olganda, tahlil natijalari oziq-ovqat sanoatini rivojlantirishda alohida mexanizmlardan ko'ra ularning o'zaro bog'langan tizimi samaraliroq ekanini ko'rsatadi. Integratsion tashkiliy-iqtisodiy mexanizm xomashyo, qayta ishlash, investitsiya, logistika, standartlashtirish va eksport jarayonlarini yagona boshqaruv mantiqiga birlashtiradi. Bu esa tarmoqda resurslardan oqilona foydalanish, investitsiya samaradorligini oshirish, yuqori qo'shilgan qiymat yaratish va eksport salohiyatini kuchaytirish imkonini beradi.

Xulosa va takliflar

Tadqiqot natijalari shuni ko'rsatadiki, oziq-ovqat sanoatini barqaror rivojlantirishda alohida chora-tadbirlar emas, balki xomashyo, qayta ishlash, investitsiya, logistika, standartlashtirish va eksport jarayonlarini yagona tizimda bog'laydigan integratsion tashkiliy-iqtisodiy mexanizm muhim ahamiyatga ega. Tarmoqda ishlab chiqarish hajmi va investitsiya faolligi oshib borayotgan bo'lsa-da, mavjud resurslar har doim ham chuqur qayta ishlash, yuqori qo'shilgan qiymat va eksport samaradorligiga to'liq aylanmayapti.

Shu sababli oziq-ovqat sanoatida integratsion mexanizmni takomillashtirish uchun, avvalo, xomashyo yetishtirish, saqlash va qayta ishlash jarayonlarini klaster va kooperatsiya asosida bog'lash zarur. Investitsiyalarni oddiy quvvat oshirishga emas, balki chuqur qayta ishlash, qadoqlash, sovuq zanjir, sifat nazorati va eksportga tayyor mahsulotlar ishlab chiqarishga yo'naltirish maqsadga muvofiq.

Shuningdek, tarmoqda raqamli monitoring va qayta aloqa tizimini joriy etish muhim hisoblanadi. Bu tizim xomashyo harakati, ishlab chiqarish quvvatlari, investitsiya samarasi, tannarx va eksport natijalarini muntazam kuzatish imkonini

beradi. Natijada boshqaruv qarorlari aniq ma'lumotlarga asoslanadi va tarmoqdagi funksional uzilishlarni tezkor aniqlash mumkin bo'ladi.

Umuman olganda, oziq-ovqat sanoatini rivojlantirishda integratsion tashkiliy-iqtisodiy mexanizmni qo'llash tarmoqni oddiy hajmiy o'sishdan sifatli industrial transformatsiyaga olib chiqadi. Bu esa qayta ishlash chuqurligini oshirish, qo'shilgan qiymat yaratish, resurslardan samarali foydalanish va eksport salohiyatini kuchaytirishga xizmat qiladi.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2023-yil 11-sentabrdagi PF-158-son Farmoni. "O'zbekiston — 2030" strategiyasi.
2. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2019-yil 23-oktabrdagi PF-5853-son Farmoni. "O'zbekiston Respublikasi qishloq xo'jaligini rivojlantirishning 2020–2030-yillarga mo'ljallangan strategiyasi".
3. O'zbekiston Respublikasining 2019-yil 25-dekabrdagi O'RQ-598-son Qonuni. "Investitsiyalar va investitsiya faoliyati to'g'risida".
4. O'zbekiston Respublikasining 2023-yil 27-fevraldagi O'RQ-820-son Qonuni. "Texnik jihatdan tartibga solish to'g'risida".
5. O'zbekiston Respublikasining 2023-yil 3-iyuldagi O'RQ-850-son Qonuni. "Raqobat to'g'risida".
6. O'zbekiston Respublikasi Milliy statistika qo'mitasi. Oziq-ovqat mahsulotlari ishlab chiqarish, sanoat ishlab chiqarishi, investitsiyalar va tashqi savdo ko'rsatkichlari bo'yicha rasmiy statistik ma'lumotlar. 2018–2025-yillar.
7. FAO, IFAD, UNICEF, WFP and WHO. The State of Food Security and Nutrition in the World 2024. Rome: FAO, 2024.
8. FAO. Global food losses and food waste: Extent, causes and prevention. Rome: FAO, 2011.

JOURNAL OF ECONOMICS AND TOURISM RESEARCH

VOLUME-1, ISSUE-6, 2026

9. UNIDO. Agribusiness and agro-industry development: food processing and post-harvest loss materials. Vienna: UNIDO.
10. World Bank. Enabling the Business of Agriculture / Agribusiness and food logistics materials. Washington, DC: World Bank.
11. De Clercq M., Vats A., Biel A. Agriculture 4.0: The Future of Farming Technology. World Government Summit, 2018.a
12. Rayzberg B.A., Lozovskiy L.Sh., Starodubtseva E.B. Sovremennyy ekonomicheskij slovar. Moskva: INFRA-M, 2011.
13. Udaltsova N.L. Organizatsionno-ekonomicheskij mekhanizm funktsionirovaniya otrasli natsionalnoy ekonomiki // Ekonomicheskiye nauki. 2012. №6(91). S. 94–98.
14. Ashurov Z.A. Korporativ boshqaruvning tashkiliy-iqtisodiy mexanizmi va uni takomillashtirish masalalari // Iqtisodiyot va innovatsion texnologiyalar. 2017. №4.
15. Saidova D.N., Rustamova I.B., Tursunov Sh.A. Agrar siyosat va oziq-ovqat xavfsizligi. Toshkent: O‘zFA Asosiy kutubxonasi bosmaxonasi, 2016.

